

RAHANPESU JA RIKOSVASTUU

Teoria ja käytäntö

Tatu Hyttinen

ALMA TALENT - Helsinki 2021

Tilaa Rahanpesu ja rikosvastuu
Alma Talent Shopista: shop.almatalent.fi

Copyright © 2021 Alma Talent Oy ja tekijä
Yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus

ISBN 978-952-14-4159-2

ISBN 978-952-14-4160-8 (verkkokirja)

Kansi: Outi Pallari

Taitto: Marja-Leena Saari

Paino: BALTO print Liettua 2021

Anna palautetta kirjasta: kustannustoimitus@almatalent.fi

Esipuhe

Tämä kirja perustuu professori *Dan Fränden* kehoitukseen kirjoittaa kirja rahanpesusta. Kehotus tuli yhden virkkeen sivulauseessa vuonna 2015, eikä Dan sitä itse muista. Idea jäi kuitenkin kytemään mieleeni, ja lopulta jäin lukuvuonna 2019–2020 osittaiselle tutkimusvapaalle tarkoituksin keskittyä tämän teoksen kirjoittamiseen.

Aluksi hain kirjoitusrauhaa Bolognan yliopistosta, jossa olin kolme kuukautta tutkimusvierailulla syksyllä 2019. Suomeen palaamisen jälkeen varauduin siihen, että muut velvoitteet tekevät kirjoitusprosessistani pirstaleisemman. Alkuvuosi olikin aikataulullisesti haastava, kunnes maaliskuussa 2020 alkanut koronapandemia mahdollisti poikkeuksellisen työskentelyjakson. Kun monen muun elämä meni raiteiltaan, itse sain elokuuhun saakka kestäneen puolen vuoden kirjoitusretriitin.

Lukuvuonna 2020–2021 olen laatinut kirjoitustani muiden töiden ohessa, tai ollakseni rehellinen, viimeiset reilut puoli vuotta olen tehnyt muita töitä kirjoitusprosessini ohessa. Tämä on tarkoittanut sitä, että olen joutunut pyytämään apua erilaisissa hallinnollisissa tehtävissä, tenttivastausten arvostelussa ja tutkielmien lukemisessa. Intensiiviset kirjoitusjaksot johtavatkin helposti siihen, että sivulliset kärsivät. Kiitos *Lauri, Jalo* ja muut!

Rahanpesun rikosoikeudelliseen sääntelyyn liittyvä erityispiirre on se, että asiat voivat muuttua nopeasti. Käsikirjoituksen ensimmäinen versio valmistui marras-joulukuussa 2020. Tämän jälkeen Suomessa on pantu täytäntöön rahanpesurikosdirektiivi, mikä vaikutti muun muassa itsepesun rangaistavuuden alaan. Lähimuistissani on myös

korkeimman oikeuden juuri joulun alla 2020 antama ennakkopäätös KKO 2020:98, joka vaikutti käsityksiin esimerkiksi rahanpesurikosten tekoajasta, yksiköimisestä ja syyteoikeuden vanhentumisesta. Niinpä sain kuusen koristelemisen sijasta editoida tekstiä.

Käsikirjoituksen viimeistelyvaiheessa olen ottanut huomioon viimeisimmät muutokset niin hyvin kuin se on ollut mahdollista. Tämä on edellyttänyt aikataulullista joutavuutta kustannustoimittajalta sekä läheisten kuormittamista oikoluvulla.

Käsilä oleva teos päättää tutkimushankkeeni, jonka aikana olen laatinut yksin tai yhdessä toisten kirjoittajien kanssa useamman kirjoituksen rahanpesusta tai rahanpesua sivuavista aiheista. Tutkimushankettani ovat taloudellisesti tukeneet Säästöpankkien tutkimussäätiö sekä Suomen Kulttuurirahasto. Säästöpankkien tutkimussäätiöltä saamani apuraha on mahdollistanut kaksi tutkimusvierailua, ja Kulttuurirahaston myöntämän 12 kuukauden tutkimusapurahan avulla saatoinkin keskittyä vuoden tämän teoksen kirjoittamiseen. Kiitän apulaisprofessori *Federico Casolaria*, joka huolehti tutkimusvierailuni edellytyksistä Bolognan yliopistossa.

Kirjan julkaiseminen edellyttää kustantajaa. Kiitän Alma Talentin *Arja Lappeteläistä*, joka otti teoksen julkaistavaksi. Kirjasta tuli pidempi kuin oli alun perin tarkoitus, joten teos on edellyttänyt kustantajaltakin mukautuvuutta. Erityinen kiitos kuuluu kustannustoimittaja *Aino Rauniolle*, joka on nähnyt tekstin kanssa aivan erityisen paljon vaivaa. Ainolla ja Arjalla on myös yksi yhdistävä piirre. He molemmat lähettävät hyvän tuulen sähköposteja. Lisäksi kiitän *Minttu Kopperoista*, joka tutkimusavustajana auttoi muun muassa lähdeluettelon koostamisessa. E *Saila*, ho mantenuto la promessa, eh?

Turussa 14. päivänä maaliskuuta 2021

Tatu Hyttinen

Sisällys

ESIPUHE	V
LYHENTEET	XV
I JOHDANTO	1
1 Aluksi	1
2 Tutkimukselliset rajaukset sekä tehtyjen valintojen perustelut	6
3 Aikaisempi tutkimustraditio ja lähdeaineisto	12
4 Teoreettiset sitoumukset ja kirjoitustyyli	16
5 Rakenne	19
II RAHANPESUN KESKEISET MÄÄRITELMÄT JA SÄÄNTELYN KEHITYSHISTORIA	21
1 Mistä puhumme, kun puhumme rahanpesusta?	21
1.1 Käsitelmääritelmien tärkeys	21
1.2 Rahanpesun funktio	24
1.3 Esirikos, third-party-tyyppinen rahanpesu ja itsepesu	29
1.4 Käänteinen rahanpesu	31
2 Rahanpesu kansainvälisen kriminaalipolitiikan keskiössä	32
2.1 Rikosoikeuden kansallisuus ja ylikansallisuus	32
2.2 Globaalit toimijat	35
2.2.1 Yhdistyneet kansakunnat	35
2.2.2 Financial Action Task Force	38

2.3	Eurooppalaiset toimijat	42
2.3.1	Euroopan neuvosto	42
2.3.2	Euroopan unioni	45
2.4	Tulevaisuuden näkymät – kohti ylikansallista rahanpesurikoslainsäädäntöä	57
3	Rahanpesun rikosoikeudellisen sääntelyn kehitys- historia Suomessa	63
3.1	Aluksi	63
3.2	Ensimmäinen vuosikymmen (1990-luku)	64
3.3	Toinen vuosikymmen (2000-luku)	67
3.4	Kolmas vuosikymmen (2010-luku)	76
3.5	Missä olemme, minne menemme?	84
III	TEORIA: SÄÄNTELYN HYVÄKSYTTÄVYYS, TULKINTA JA SOVELTAMINEN	89
1	Aluksi	89
2	Rahanpesukriminalisointien teoreettinen justifikaatio	90
2.1	Rahanpesukriminalisointien preventiivinen funktio	90
2.2	Preventioteorian kyseenalaistaminen ja puolustus	94
2.3	Rangaistusvastuun laajentumiseen liittyvä ongelma	101
2.4	Justifikaation monikerroksisuus	108
3	Rahanpesukriminalisointien käytännöllinen justifikaatio	111
3.1	Oikeushyvien suojelun periaate	111
3.2	Rahanpesukriminalisointien suojeluobjekti	114
3.3	Suojeluobjektin ongelmallisuus ja sen perusteltavuus kotimaisesta näkökulmasta	119
4	Rahanpesukriminalisointien hyväksyttävyyttä heikentävät tekijät	125
4.1	Rahanpesun turvallistaminen	125
4.2	Rahanpesukriminalisointien rationaliteetti valtiollisesta näkökulmasta	127
4.3	Kriminalisointiperiaatteiden ohentumisen vaara	133
4.4	Sivuutetaanko rahanpesun rikosoikeudellisessa torjunnassa perus- ja ihmisoikeudet?	138

5	Rahanpesukriminalisointien tulkinta ja soveltaminen	142
5.1	Lakipositivismin ihanne ja sen riittämättömyys	142
5.2	Ratkaisuperusteet ja niiden relevanssi	145
5.2.1	Lähtökohta	145
5.2.2	Eksklusiivinen oikeuslähdekäsitys	149
5.2.3	Ratkaisuperusteisiin tukeutuminen käytännössä	153
5.2.4	Ylikansallisen kriminaalipolitiikan merkitys ratkaisuharkinnassa	160
5.3	Tulkinnan säännöt, periaatteet ja rajat	168
5.3.1	Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate ja sen merkitys rahanpesukriminalisointien tulkinnassa	168
5.3.2	Tulkintamalli ja sen tarkoitus	173
5.3.3	Tulkintamalli ja siihen turvautuminen rahanpesurikostapausta ratkaistaessa	176
5.3.4	Kuinka paljon rikoslain soveltamisen ennakoitavuudesta voidaan tinkiä?	189
5.3.5	Oikeusaukon ongelma ja rikoslain teleologinen tulkinta	198
5.3.6	Rahanpesukriminalisointien teleologinen tulkinta	201
IV	RAHANPESURIKOKSEN VASTUURAKENNE	211
1	Aluksi	211
2	Syyksiluettavuuden kriteerit	212
2.1	Rikoksen rakenne	212
2.2	Rahanpesurikoksen ainesosat ja sisäinen systematiikka	218
2.3	Rahanpesurikosten rajoitussääntö ja rikosoikeus-systematiikka	220
3	Esirikos rahanpesurikoksen tunnusmerkistötekijänä	222
3.1	Likainen raha ja sen synnyttävä esirikos – yleiset huomiot	222

3.2	Esirikosvaatimus normatiivisena ja näytöllisenä kysymyksenä	227
3.3	Esirikosvaatimuksen täyttymisen normatiiviset kriteerit ja ongelmakohdat	229
3.3.1	Esirikoksen käsillä olo, kun esirikoksen tekijä on konkretisoitavissa	229
3.3.2	Esirikoksen käsillä olo, kun esirikoksen tekijä ei ole konkretisoitavissa	238
3.4	Vieraassa valtiossa tehty esirikos	241
3.4.1	Nykyinen oikeustila ja siihen sisältyvät ongelmakohdat	241
3.4.2	Rahanpesurikosdirektiivi ja esirikosvaatimusta koskevat tulevaisuuden näkymät	249
3.5	Voiko rikoshyöty eli likainen raha puhdistua?	259
3.5.1	Ongelman luonne	259
3.5.2	Lian pysyvyys	263
3.5.3	Lian pysyvyyden kriminaalipolitiinen kritiikki	271
4	Rahanpesurikoksen tekumuodot	276
4.1	Tekumuotojen moninaisuus ja tekotyyppien dualismi	276
4.2	Tarkoitusta korostava rahanpesu ja ryhtymis-tekotavat	281
4.2.1	Rikoshyödyn vastaanottaminen	281
4.2.2	Rikoshyödyn käyttäminen	284
4.2.3	Rikoshyödyn muuntaminen	288
4.2.4	Rikoshyödyn luovuttaminen	293
4.2.5	Rikoshyödyn siirtäminen	297
4.2.6	Rikoshyödyn välittäminen	302
4.2.7	Rikoshyödyn hallussa pitäminen	305
4.3	Tarkoitusta korostava rahanpesu ja tarkoitustunnusmerkistötekijät	311
4.3.1	Tarkoitustunnusmerkistötekijät vastuun edellytyksinä ja vastuun rajoituksina	311
4.3.2	Hyötymistarkoitus	313
4.3.3	Peittämis- tai häivyttämistarkoitus	319
4.3.4	Rikoksentehtäjän avustamistarkoitus	328

4.3.5	Oikeudellinen neuvonta ja avustamis- tarkoituksen soveltamisalue	333
4.4	Seurausta edellyttävä rahanpesu	339
4.4.1	Tunnusmerkistön funktio ja sen ero tarkoitusta korostavaan rahanpesuun	339
4.4.2	Peittämis- ja häivyttämistunnusmerkistöjen teoreettinen merkityssisältö	345
4.4.3	Milloin rikosyhödyn alkuperä on peittynyt tai häivyttynyt?	358
4.4.4	Konkreettisen seurauksen vaatimus	362
4.4.5	Teon intentionaalisuus sallitun ja kielletyn välisenä rajanvetokriteerinä	367
4.4.6	Peittämisessä ja häivyttämisessä avustaminen	372
5	Tahallisuus	382
5.1	Rahanpesu ja tahallisuuden pluralismi	382
5.2	Tietoisuus omaisuuden likaisesta alkuperästä	383
5.2.1	Kysymyksenasettelu	383
5.2.2	Olosuhdetahallisuuden alaraja ja siihen liittyvät ongelmat	386
5.2.3	Erehtyminen rikosyhödyn alkuperästä	395
5.2.4	Tarkoituksellisen tietämättömyyden ja selonottovelvollisuuden välinen problematiikka	400
5.2.5	Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate ja olosuhdetahallisuuden tapauskohtainen tulkinta	403
5.3	Tarkoitusta korostava rahanpesu	408
5.3.1	Korotetun tarkoitustahallisuuden merkityssisältö ja tarkoituksen kelvottomuus	408
5.3.2	Tekijän tarkoituksen toteennäyttäminen	416
5.4	Seurausta edellyttävä rahanpesu	422
5.4.1	Seurauksen mieltämisen vaatimus	422
5.4.2	Teon intentionaalisuus ja seurauksen käsillä olon mieltäminen	427
5.4.3	Tahallisuuskäsitys käytännössä: esimerkkinä ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti	434

V	ERITYISKYSYMYKSET	441
1	Aluksi	441
2	Esirikoksen toteennäyttämiskynnys	442
2.1	Ongelman luonne	442
2.2	Vakioidun näyttökynnyksen tarpeellisuus	445
2.3	Näyttökynnysteoria ja esirikokselta vaadittava näyttökynnys	449
2.4	Korkeimman oikeuden esirikosta koskeva ratkaisukäytäntö ja siitä tehtävät johtopäätökset . . .	456
2.5	Rahanpesurikosdirektiivien vaikutus esirikoksen näyttökynnykseen	462
3	Rahanpesurikosten yksiköiminen	465
3.1	Miksi keskustelu rahanpesurikosten yksiköinnistä on tärkeää?	465
3.2	Luonnollinen katsantokanta ja yksiköinnin kasuistisuus – yleiset huomiot	472
3.3	Toistuva ryhtyminen rikoshyötyyn: yksi vai useampi rikos?	486
3.4	Saman rikoshyödyn edelleen ja uudelleen peseminen: yksi vai useampi rikos?	499
3.5	Rahanpesukriminalisoinnin sisäisen systematiikan vaikutus yksiköintiin	508
4	Rahanpesurikosten teko aika	513
4.1	Ongelman ydin: syyteoikeuden vanhentumisajan alkamishetken määrittäminen	513
4.2	Tekoajan määrittäminen tarkoitusta korostavassa rahanpesussa	517
4.3	Tekoajan määrittäminen seurausta edellyttävässä rahanpesussa	527
4.4	Syyteoikeuden vanhentuminen sekä siihen liittyvä kriminaalipoliittinen ongelma	532
5	Rahanpesun kvalifioituminen törkeäksi	535
5.1	Rahanpesurikkomus, rahanpesu ja törkeä rahanpesu	535
5.2	Törkeän rahanpesun rangaistusasteikon perusteltavuus ja käytännön merkitys	538
5.3	Kvalifiointikriteerit	544

5.4	Teon kokonaistörkeyden arviointi	551
5.5	Rahanpesurikosdirektiivin vaikutus kokonaistörkeysarvostelussa	558
6	Rajanveto tahallisen ja törkeästä huolimattomuudesta tehdyn rahanpesun välillä.	562
6.1	Tuottamuksellisen rahanpesun perusteltavuus ja ongelmallisuus	562
6.2	Syyksilukemiskynnys tuottamuksellisessa rahanpesussa	570
6.3	Huolimattomuusarvioinnin rakenne rahanpesurikoksissa	574
6.4	Törkeän huolimattomuuden normatiiviset kriteerit	581
6.5	Törkeää huolimattomuutta vai tahallisuutta?	587
6.6	Indikoiko selvitys- ja ilmoitusvelvollisuuden täyttämättä jättäminen tahallisuutta vai tuottamusta?	592
7	Itsepesun rangaistavuus.	600
7.1	Aluksi	600
7.2	Itsepesu kotimaisena kipupisteenä	601
7.3	Itsepesun rangaistavuuden kriteerit 2012–2020	606
7.4	Itsepesun rangaistavuuden alan laajentuminen.	615
7.5	Rangaistusvastuun laajentumiseen liittyvät ongelmat	619
7.6	Itsepesun tekemuodot	627
7.7	Lainkonkurrenssi itsepesussa	634
8	Esirikoksen tekijän kanssa samassa taloudessa asuvan henkilön vastuu rahanpesusta	641
8.1	Vastuun rajauksen kriminaalipoliittinen perusteltavuus ja ongelmallisuus.	641
8.2	Rajoitussäännön merkityssisältö pro et contra	645
VI	JOHTOPÄÄTÖKSET	653
	LÄHTEET	655
	OIKEUSTAPAUSHAKEMISTO	677
	ASIAHAKEMISTO	679